

ΑΠΟΛΛΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

Υποβολή στο πλαίσιο της Πρόσκλησης για Υποβολή Στοιχείων

Πρόσκληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για Υποβολή Στοιχείων: Αναθεώρηση της Οδηγίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην Ψηφιακή Ενιαία Αγορά (Οδηγία CDSM) / Στοχευμένη πρωτοβουλία για ένα καλύτερο περιβάλλον πνευματικής ιδιοκτησίας για την ευρωπαϊκή δημιουργικότητα και καινοτομία

Υποστηρικτικό έγγραφο του ΑΠΟΛΛΩΝ

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ είναι ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης που είναι αρμόδιος για την προστασία των συγγενικών δικαιωμάτων των Ελλήνων μουσικών, τόσο των πρωταγωνιστών (featured) όσο και των μη πρωταγωνιστών (non-featured). Ως μέλος της ΑΕΡΟ-ARTIS, ο ΑΠΟΛΛΩΝ ευθυγραμμίζεται με τις ευρύτερες θέσεις της ευρωπαϊκής κοινότητας των ερμηνευτών και υποβάλλει το παρόν έγγραφο προκειμένου να αποτυπώσει τη δική του οπτική, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από την πραγματικότητα που βιώνουν οι ερμηνευτές στην Ελλάδα.

Χαιρετίζουμε την πρόσκληση της Επιτροπής για Υποβολή Στοιχείων. Επισημαίνουμε ότι αυτή συνδυάζει δύο διακριτές διαδικασίες, την αναθεώρηση της Οδηγίας CDSM και τη στοχευμένη πρωτοβουλία, και, μολονότι αναγνωρίζουμε ότι οι δύο συνδέονται μεταξύ τους, τις εξετάζουμε χωριστά. Το πράττουμε συνειδητά, διότι η αναθεώρηση της Οδηγίας CDSM βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, ενώ διατηρούμε σοβαρές επιφυλάξεις ως προς την αξιοπιστία των στοιχείων που συγκεντρώνονται στο πλαίσιο της.

Μέρος πρώτο: Αναθεώρηση της Οδηγίας CDSM

1.1 Η τρέχουσα προσέγγιση για τη συγκέντρωση στοιχείων

Η Πρόσκληση για Υποβολή Στοιχείων αναφέρει ότι επιδιώκει να συγκεντρώσει τις πληροφορίες που απαιτούνται για την υποστήριξη της αναθεώρησης της Οδηγίας CDSM, καθώς και να λάβει ανατροφοδότηση σχετικά με τις δυσκολίες που συνδέονται, ειδικότερα, με την εφαρμογή και την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων μέσα σε ένα περιβάλλον ταχείας τεχνολογικής μεταβολής, καθώς και με τις πιθανές απαντήσεις σε αυτές.

Όπως το αντιλαμβανόμαστε, αυτό σημαίνει ότι η Επιτροπή προτίθεται να συγκεντρώσει υλικό πέραν εκείνου που ήδη συλλέγουν οι ερευνητές που έχει ορίσει στο πλαίσιο της τρέχουσας αναθεώρησης, μιας διαδικασίας που αναμένεται να ολοκληρωθεί με την έκθεση που προβλέπεται από το άρθρο 30 της Οδηγίας CDSM, η οποία αναμένεται περί τα τέλη του 2026.

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ υποστηρίζει το εγχείρημα αυτό ανεπιφύλακτα και το θεωρεί απολύτως αναγκαίο. Η υφιστάμενη διαδικασία συγκέντρωσης στοιχείων στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε μια έρευνα η οποία, κατά την εκτίμησή μας, πάσχει από σοβαρές μεθοδολογικές αδυναμίες και δεν μπορεί να παραγάγει στοιχεία του επιπέδου που απαιτεί μια ολοκληρωμένη και αξιόπιστη αναθεώρηση. Οι

ερωτήσεις που τίθενται στους ερμηνευτές είναι υπερβολικά περίπλοκες ώστε να μπορεί η πλειονότητά τους να τις κατανοήσει.

Η πρακτική συνέπεια είναι ότι οι ερμηνευτές δεν έχουν κανέναν ρεαλιστικό τρόπο να δηλώσουν, με δικά τους λόγια, αν η Οδηγία CDSM τους βοήθησε και, αν ναι, σε ποιον βαθμό. Οι ερμηνευτές θα έπρεπε να αποτελούν την κύρια πηγή στοιχείων· ωστόσο, όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, στην ουσία αποκλείονται από τη διαδικασία.

Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, ο ΑΠΟΛΛΩΝ, από κοινού με τους οργανισμούς-μέλη της ΑΕΡΟ-ARTIS, προσφέρεται να συνεργαστεί με την Επιτροπή για τον σχεδιασμό ενός απλουστευμένου ερωτηματολογίου, σε μορφή που η Επιτροπή θα κρίνει αποδεκτή και που οι ερμηνευτές θα μπορούν εύκολα να κατανοήσουν, καθώς και να συμβάλει στη διανομή του μέσω του δικτύου των οργανισμών συλλογικής διαχείρισης (ΟΣΔ).

Το δίκτυο αυτό έχει ήδη αποδείξει τι μπορεί να επιτύχει. Με βάση ένα ερωτηματολόγιο που καταρτίστηκε σε συνεργασία με ανεξάρτητο ακαδημαϊκό ερευνητή, οι ΟΣΔ συγκέντρωσαν απαντήσεις από 9.542 μουσικούς, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για τη δημόσια διαθέσιμη έκθεση *Streams and Dreams* (μέρος 2), την πλέον αυστηρή, τεκμηριωμένη μελέτη έως σήμερα για τις επιπτώσεις της Οδηγίας CDSM στους μουσικούς.

1.2 Βασικές παρατηρήσεις για τον τρόπο με τον οποίο έχει λειτουργήσει στην πράξη η Οδηγία CDSM

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ εφιστά την προσοχή της Επιτροπής στα ευρήματα των δύο δημόσια διαθέσιμων εκθέσεων που προαναφέρθηκαν. Εν συντομία, η εφαρμογή της Οδηγίας δεν έχει αποφέρει ουσιαστικά οφέλη για τους ερμηνευτές. Ειδικότερα:

1. Το άρθρο 18 μεταφέρθηκε πλημμελώς στο εθνικό δίκαιο, τόσο στην Ελλάδα όσο και στα περισσότερα κράτη μέλη. Ως αποτέλεσμα, ο στόχος της διασφάλισης προσήκουσας και αναλογικής αμοιβής για τους ερμηνευτές δεν επιτεύχθηκε.
2. Τα άρθρα 19 έως 22 παρέβλεψαν μια βασική πρακτική αλήθεια: οι ερμηνευτές φοβούνται να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Ανησυχούν ότι κάτι τέτοιο θα βλάψει τις προοπτικές τους για μελλοντική εργασία (φαινόμενο «μαύρης λίστας») ή/και θα διαταράξει τις υφιστάμενες συμβατικές τους σχέσεις. Η Οδηγία, επομένως, δεν πέτυχε τον στόχο της να προστατεύσει τους ερμηνευτές, οι οποίοι είχαν αναγνωριστεί ως το ασθενέστερο μέρος της σύμβασης.
3. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι οι συμβάσεις εφάπαξ αμοιβής (lump-sum) παραμένουν συνήθης πρακτική. Η Οδηγία είχε ως στόχο να αλλάξει αυτό και, απλά, δεν τα κατάφερε.
4. Χωριστά, το άρθρο 17 δεν έχει αποφέρει κανένα όφελος για τη συντριπτική πλειονότητα των ερμηνευτών, με εξαίρεση τα κράτη μέλη που θέσπισαν πρόσθετα μέτρα ώστε οι πάροχοι επιγραμμικών υπηρεσιών ανταλλαγής περιεχομένου (OCSSP) να καταβάλλουν αμοιβή στους ΟΣΔ.
5. Τίποτα από τα παραπάνω δεν είναι μη αναστρέψιμο. Αν το άρθρο 18 μεταφερόταν αποτελεσματικά σε εθνικό επίπεδο, η προσήκουσα και αναλογική αμοιβή θα μπορούσε ρεαλιστικά να επιτευχθεί. Αν όμως τα κράτη μέλη συνεχίσουν να καθυστερούν, θα χρειαστεί περαιτέρω νομοθεσία σε επίπεδο ΕΕ.

1.3 Η κατάσταση στην Ελλάδα

Η ελληνική εμπειρία αποτυπώνει, με τον πιο έντονο τρόπο, τις ευρύτερες αδυναμίες που περιγράφηκαν παραπάνω. Στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει ουσιαστικά βήματα προς τη γνήσια προστασία των μουσικών. Οι μηχανισμοί που προβλέπει η Οδηγία CDSM, και ιδίως η εγγύηση προσήκουσας και αναλογικής αμοιβής βάσει του άρθρου 18, δεν έχουν μεταφραστεί σε καμία πρακτική βελτίωση της θέσης των Ελλήνων ερμηνευτών.

Στην πράξη, οι πλατφόρμες streaming και οι παραγωγοί φωνογραφημάτων παραμένουν οι ρυθμιστές (gatekeepers) ολόκληρου του οικοσυστήματος. Ελέγχουν την πρόσβαση στην αγορά, τους όρους υπό τους οποίους εκμεταλλεύονται οι ερμηνείες, καθώς και τη ροή των εσόδων, αφήνοντας στους ερμηνευτές ελάχιστη ή καθόλου διαπραγματευτική δύναμη ώστε να διεκδικήσουν δίκαιους όρους ή να ασκήσουν τα δικαιώματα που η Οδηγία υποτίθεται ότι τους διασφάλιζε.

Η συμπεριφορά των παραγωγών είναι ιδιαίτερα επιζήμια. Εξακολουθούν να στηρίζονται σε πρακτικές συμβάσεων πλήρους εκχώρησης (buy-out), βάσει των οποίων οι ερμηνευτές υποχρεώνονται να παραιτηθούν από τα δικαιώματά τους έναντι μιας εφάπαξ πληρωμής, και σε πολλές περιπτώσεις χωρίς καμία απολύτως αμοιβή. Οι επιπτώσεις των πρακτικών αυτών στους μη πρωταγωνιστές ερμηνευτές είναι καταστροφικές: μένουν εντελώς απροστάτευτοι και, κατά κανόνα, δεν λαμβάνουν καμία αμοιβή για τη συνεχιζόμενη εκμετάλλευση των ερμηνειών τους. Η ίδια η κατηγορία ερμηνευτών που η Οδηγία είχε αναγνωρίσει ως το ασθενέστερο μέρος είναι, στο ελληνικό πλαίσιο, εκείνη που μένει με τη λιγότερη προστασία.

Αυτές οι διαρθρωτικές αδυναμίες καθιστούν τους Έλληνες μουσικούς ιδιαίτερα ευάλωτους στην αναστάτωση που προκαλεί πλέον η Παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη (GenAI). Καθώς η αγορά κατακλύζεται από περιεχόμενο παραγόμενο από ΤΝ, οι ερμηνευτές που ήδη δεν λαμβάνουν δίκαιο μερίδιο εσόδων από την παραδοσιακή εκμετάλλευση αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο να εκτοπιστούν πλήρως, χωρίς συναίνεση, χωρίς αμοιβή και χωρίς κανένα αποτελεσματικό μέσο έννομης προστασίας. Αν δεν ληφθούν αποφασιστικά μέτρα, δεν θα απομείνει κανένα βιώσιμο οικοσύστημα εντός του οποίου οι καλλιτέχνες να μπορούν να βιοπορίζονται και να συνεχίζουν να δημιουργούν.

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ, επομένως, καλεί την Επιτροπή να αναγνωρίσει ότι, σε αγορές όπως η ελληνική, ο συνδυασμός της ανεξέλεγκτης ισχύος των ρυθμιστών της αγοράς, των πρακτικών buy-out και της ταχείας εξάπλωσης του περιεχομένου ΤΝ συνιστά υπαρκτή απειλή για το επάγγελμα.

Μέρος δεύτερο: Στοχευμένη πρωτοβουλία για ένα καλύτερο περιβάλλον πνευματικής ιδιοκτησίας για την ευρωπαϊκή δημιουργικότητα και καινοτομία

2.1 Προκλήσεις σχετικά με την ΤΝ και τη χρήση των ερμηνειών

Όσα ακολουθούν πρέπει να διαβαστούν ως εργασία σε εξέλιξη, δεδομένης της ταχύτητας με την οποία εξελίσσεται η Παραγωγική ΤΝ. Πέρα από τις προφανείς τεχνολογικές και, ως έναν βαθμό, νομικές μεταβολές, εκείνο που περισσότερο απασχολεί τους ερμηνευτές είναι ο ακόμη ταχύτερος ρυθμός των εμπορικών εξελίξεων, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό προχωρούν χωρίς τη συναίνεσή τους και ενδέχεται να συνιστούν προσβολή των συγγενικών τους δικαιωμάτων.

2.1.1 Έλεγχος επί των ερμηνειών

Η Παραγωγική ΤΝ ανέδειξε πόσο λίγο πραγματικό έλεγχο έχουν οι ερμηνευτές επί του τρόπου με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι ερμηνείες τους, συμπεριλαμβανομένης της στοιχειώδους δυνατότητας να αποφασίζουν αν θα επιτρέψουν, θα απαγορεύσουν ή θα αδειοδοτήσουν μια συγκεκριμένη χρήση. Αυτό σχετίζεται άμεσα με τη σχέση των ερμηνευτών με την εξαίρεση για την εξόρυξη κειμένων και δεδομένων (text and data mining) του άρθρου 4, η οποία θεσπίστηκε πριν από την εμφάνιση της Παραγωγικής ΤΝ και ουδέποτε σχεδιάστηκε με τέτοιες χρήσεις κατά νου.

Η εξαίρεση λειτουργεί μόνο εφόσον οι δικαιούχοι μπορούν να επιφυλαχθούν των δικαιωμάτων τους (opt-out), ωστόσο οι ερμηνευτές συνήθως δεν έχουν κανέναν πρακτικό τρόπο να το πράξουν. Σπανίως ελέγχουν είτε τον τόπο (ιστότοπους, αποθετήρια και παρόμοια) είτε το ίδιο το αγαθό (μεταδεδομένα ή ψηφιακά αρχεία), γεγονός που καθιστά την υλοποίηση μιας τέτοιας επιφύλαξης σχεδόν αδύνατη τόσο πρακτικά όσο και τεχνικά.

Από νομική άποψη, τα δικαιώματα των ερμηνευτών επί της κανονικής εκμετάλλευσης των ηχογραφήσεων και των οπτικοακουστικών ερμηνειών τους έχουν, στις περισσότερες περιπτώσεις, μεταβιβαστεί σε παραγωγούς, ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς, υπηρεσίες streaming και άλλους ενδιάμεσους (συλλήβδην, «παραγωγοί»). Αυτό δημιουργεί πραγματική αβεβαιότητα ως προς το αν οι ερμηνευτές διαθέτουν καν τη νομική νομιμοποίηση να επικαλεστούν την επιφύλαξη του άρθρου 4 παράγραφος 3, όταν, για παράδειγμα, το αποκλειστικό δικαίωμα αναπαραγωγής έχει εγκύρως μεταβιβαστεί σε παραγωγό ή άλλον ενδιάμεσο.

Στην πράξη, ο μηχανισμός επιφύλαξης του άρθρου 4 δεν εξαρτάται από τις επιλογές του ίδιου του ερμηνευτή, αλλά από αποφάσεις που λαμβάνουν άλλοι, σε μεταγενέστερα στάδια της αλυσίδας αξίας.

Τα προβλήματα αυτά συνδέονται στενά με τα ευρύτερα ζητήματα της αδειοδότησης και της αμοιβής που εκτίθενται παρακάτω.

2.1.2 Αδειοδότηση των ερμηνειών

Εμπορικές συμφωνίες αδειοδότησης που καλύπτουν τη χρήση περιεχομένου προστατευόμενου από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας/συγγενικά δικαιώματα για σκοπούς Παραγωγικής ΤΝ συνάπτονται με ταχείς ρυθμούς, ιδίως μεταξύ μεγάλων δισκογραφικών εταιρειών και δημιουργών μουσικής μέσω ΤΝ, όπως το Suno και το Udio.

Οι ερμηνευτές, ωστόσο, κατά κανόνα ούτε συμμετέχουν στη διαπραγμάτευση αυτών των συμφωνιών ούτε καλούνται να συναινέσουν σε αυτές, μολονότι οι ερμηνείες τους αποτελούν μέρος του περιεχομένου που αδειοδοτείται.

Είναι αλήθεια ότι τα αποκλειστικά δικαιώματα των ερμηνευτών ενδέχεται να έχουν μεταβιβαστεί συμβατικά στους παραγωγούς, παρέχοντας στον παραγωγό τη δυνατότητα να επιτρέπει ή να απαγορεύει την παραδοσιακή εκμετάλλευση των ηχογραφήσεων. Δεν μπορεί όμως απλώς να τεκμαίρεται ότι οι συμβάσεις αυτές περιέχουν διατάξεις που εκτείνονται και σε χρήσεις γενετικής ΤΝ, για λόγους που περιλαμβάνουν τους εξής:

6. Η συντριπτική πλειονότητα των συμβάσεων προηγείται της Παραγωγικής ΤΝ και συντάχθηκε χωρίς καμία σκέψη για τέτοιες χρήσεις.

7. Σε ορισμένα κράτη μέλη, συμβατικοί όροι που επιχειρούν να μεταβιβάσουν δικαιώματα επί άγνωστων μορφών εκμετάλλευσης είναι άκυροι και ανεφάρμοστοι.
8. Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι συμβάσεις που δεν καταρτίζονται εγγράφως είναι ανεφάρμοστες. Στον μουσικό τομέα, το 64% των μουσικών studio (session musicians) συνήθως συμφωνούν προφορικά τις ηχογραφήσεις τους, ενώ το 43,5% δεν έχει υπογράψει ποτέ έγγραφη σύμβαση (βλ. Streams and Dreams – μέρος 2). Ακόμη και οι πρωταγωνιστές καλλιτέχνες ενδέχεται να μην έχουν έγγραφη σύμβαση ή να έχουν μία που καλύπτει μόνο τα εντελώς βασικά.

Επί του σημείου αυτού, παραπέμπουμε την Επιτροπή στη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Contractual Arrangements Applicable to Creators: Law and Practice of Selected Member States, η οποία, μεταξύ άλλων, εξηγεί ότι:

«2.1.3. Προσδιορισμός του εύρους των μεταβιβαζόμενων δικαιωμάτων. Ορισμένες χώρες έχουν εισαγάγει υποχρεωτικές συμβατικές διατάξεις στη νομοθεσία τους περί πνευματικής ιδιοκτησίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι συμβάσεις προσδιορίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το ακριβές εύρος και τους όρους των μεταβιβαζόμενων δικαιωμάτων (συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων όπως η κατηγορία των δικαιωμάτων, η γεωγραφική εμβέλεια, η διάρκεια, τα μελλοντικά έργα, οι άγνωστες μορφές εκμετάλλευσης κ.λπ.). Οι δημιουργοί μπορούν να επικαλεστούν την ακυρότητα μιας σύμβασης, εάν ορισμένα από αυτά τα υποχρεωτικά στοιχεία δεν έχουν καθοριστεί σε αυτήν.»

Επιπλέον ζητήματα ανακύπτουν σε σχέση με τα δικαιώματα επί της προσωπικότητας, τα οποία σε πολλά κράτη μέλη παραμένουν στον ερμηνευτή και ενδέχεται να μην είναι μεταβιβάσιμα με τον τρόπο που είναι τα περιουσιακά δικαιώματα. Όταν συστήματα γενετικής ΤΝ μπορούν να αναπαραγάγουν ή να μιμηθούν τη φωνή, την εικόνα ή άλλα διακριτικά χαρακτηριστικά ενός ερμηνευτή, δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι μια άδεια από τον παραγωγό και μόνο παρέχει επαρκή νομική βάση για κάθε τέτοια χρήση.

Παρόμοιο ζήτημα εγείρεται και ως προς τα ηθικά δικαιώματα. Σε πολλά κράτη μέλη, οι ερμηνευτές διατηρούν ηθικά δικαιώματα που προστατεύουν τις ερμηνείες τους από παραμόρφωση, ακρωτηριασμό ή άλλη επιζήμια μεταχείριση. Όταν συστήματα Παραγωγικής ΤΝ μπορούν να χειραγωγήσουν ή να αναπαραγάγουν ερμηνείες με τρόπους που ενδέχεται να προσβάλλουν τα δικαιώματα αυτά, δεν πρέπει να θεωρείται αυτονόητο ότι η άδεια του παραγωγού αρκεί για να τις επιτρέψει.

Η αδειοδότηση συχνά παρουσιάζεται ως η «λύση» στη βλάβη που μπορεί να προκαλέσει η γενετική ΤΝ στους ερμηνευτές και τους δημιουργούς. Ο ΑΠΟΛΛΩΝ καλεί την Επιτροπή να μελετήσει προσεκτικά την έκθεση Contractual Arrangements Applicable to Creators. Αυτή καθιστά σαφές ότι η εγκυρότητα και η εμβέλεια των υφιστάμενων ρυθμίσεων αδειοδότησης δεν μπορούν να τεκμαίρονται και απαιτούν προσεκτικό έλεγχο.

Αυτό ενδέχεται να είναι ένα δυσάρεστο συμπέρασμα, στον βαθμό που «περιπλέκει» τη λύση της αδειοδότησης. Ωστόσο, τα δικαιώματα των ερμηνευτών και των δημιουργών δεν πρέπει να παραμερίζονται, ούτε η προσβολή αυτών των δικαιωμάτων να γίνεται ανεκτή απλώς και μόνο επειδή ο σεβασμός τους είναι ενοχλητικός για τις εμπορικές διευθετήσεις των παραγωγών.

2.1.3 Αμοιβή των ερμηνευτών

Η αδειοδότηση προβάλλεται επανειλημμένα ως η απάντηση στη χρήση περιεχομένου προστατευόμενου από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας για σκοπούς Παραγωγικής ΤΝ. Ωστόσο, ακόμη και αν υποθέσει κανείς ότι υπάρχουν έγκυρες άδειες - κάτι που, για τους λόγους που εκτέθηκαν παραπάνω, ο ΑΠΟΛΛΩΝ δεν δέχεται ότι ισχύει πάντοτε - παραμένει αναπάντητο ένα ξεχωριστό ερώτημα: λαμβάνουν πράγματι οι ερμηνευτές οποιαδήποτε αμοιβή από τις ρυθμίσεις αυτές;

Το ισχύον συμβατικό πλαίσιο ουδέποτε σχεδιάστηκε για να διοχετεύει έσοδα προερχόμενα από τη Παραγωγική ΤΝ. Η συντριπτική πλειονότητα των συμβάσεων των ερμηνευτών προηγείται αυτών των τεχνολογιών και δεν αναφέρει τίποτα σχετικά με αμοιβή για χρήσεις που συνδέονται με την ΤΝ. Έτσι, ακόμη και όταν η αδειοδότηση παράγει έσοδα, δεν υπάρχει σαφής δίοδος που να διασφαλίζει ότι οι ερμηνευτές μετέχουν δίκαια στην οικονομική αξία που αντλείται από τις ερμηνείες τους.

Για τους ερμηνευτές που δικαιούνται δικαιώματα (royalties), κυρίως τους πρωταγωνιστές μουσικούς (featured), το πρόβλημα των ανισοβαρών συμβάσεων είναι καλά τεκμηριωμένο. Τα άρθρα 19–22 της Οδηγίας CDSM αποσκοπούσαν στη διόρθωσή του, αλλά σε μεγάλο βαθμό απέτυχαν, κυρίως επειδή οι ερμηνευτές διστάζουν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους από φόβο μπλοκαρίσματος («μαύρη λίστα») ή βλάβης των εργασιακών τους σχέσεων. Θεωρητικά, η διαφάνεια, η αναπροσαρμογή της σύμβασης και η εναλλακτική επίλυση διαφορών (ADR) θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην πραγματικότητα, για τους περισσότερους ερμηνευτές, αυτές δεν αποτελούν πρακτικά ή εμπορικά βιώσιμες επιλογές.

Η εικόνα είναι ακόμη χειρότερη για τους μη πρωταγωνιστές καλλιτέχνες (non featured) και τους ηθοποιούς. Οι ερμηνείες τους γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης χωρίς συναίνεση και, στην περίπτωση τουλάχιστον μίας μεγάλης δισκογραφικής εταιρείας, έχει δηλωθεί ανοιχτά ότι δεν υπάρχει καμία πρόθεση να αμειφθούν.

Για τους λόγους αυτούς, οι συμφωνίες αδειοδότησης μεταξύ παραγωγών και παρόχων Παραγωγικής ΤΝ δεν θα αποφέρουν από μόνες τους προσήκουσα και αναλογική αμοιβή στους ερμηνευτές.

Ένας μηχανισμός που θα διευκόλυνε τόσο την αδειοδότηση όσο και θα εγγυάτο ότι οι ερμηνευτές αμείβονται θα ήταν ένα αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα αμοιβής, υποκείμενο σε υποχρεωτική συλλογική διαχείριση. Ένα τέτοιο δικαίωμα θα παρείχε στους χρήστες ασφάλεια δικαίου, θα διασφάλιζε ότι τα έσοδα της αδειοδότησης μοιράζονται δίκαια με τους ερμηνευτές και θα παρέκαμπτε το αδύνατο έργο της επαναδιαπραγμάτευσης εκατομμυρίων υφιστάμενων συμβάσεων που ουδέποτε προορίζονταν να καλύψουν τη γενετική ΤΝ.

Υποστηρίζουμε επίσης έναν μηχανισμό που προβλέπει άμεση, δίκαιη και αναλογική αμοιβή για παρελθούσες χρήσεις προστατευόμενων έργων από παρόχους μοντέλων και υπηρεσιών γενετικής ΤΝ, όπως προτείνεται στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 10ης Μαρτίου 2026 σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τη γενετική τεχνητή νοημοσύνη — ευκαιρίες και προκλήσεις.

2.1.4 Πρόσβαση σε πληροφορίες και διαφάνεια

Κάθε δικαίωμα, για να μπορεί καν να ασκηθεί, εξαρτάται από την πρόσβαση σε πληροφορίες. Χωρίς διαφάνεια, οι ερμηνευτές δεν μπορούν να γνωρίζουν αν οι ερμηνείες τους χρησιμοποιήθηκαν για

την εκπαίδευση ΤΝ, αν εμφανίζονται σε κάποιο παραγόμενο αποτέλεσμα, αν έγινε σεβαστή μια επιφύλαξη δικαιωμάτων, αν έχουν συναφθεί άδειες ή αν οφείλεται αμοιβή.

Η ίδια αδιαφάνεια περιβάλλει και τις συμφωνίες αδειοδότησης. Παρά το άρθρο 19, οι ερμηνευτές κατά κανόνα δεν γνωρίζουν ποιες άδειες έχουν συναφθεί, με ποιους όρους ή αν έχει καταβληθεί οποιαδήποτε αμοιβή. Ως εκ τούτου, συστηματικά αδυνατούν να ελέγξουν αν λαμβάνουν δίκαιο μερίδιο της οικονομικής αξίας που παράγουν οι ερμηνείες τους.

Οι ισχύοντες κανόνες διαφάνειας υπολείπονται σε σχέση με τις ανησυχίες αυτές. Ακόμη και όταν παρέχονται πληροφορίες, αυτές είναι συχνά συγκεντρωτικές και δεν μπορούν να προσδιορίσουν τις συγκεκριμένες ερμηνείες που πράγματι χρησιμοποιήθηκαν.

Είναι επίσης μη ρεαλιστικό να αναμένεται ότι το ζήτημα αυτό θα αντιμετωπίζεται κατά περίπτωση, με κάθε ερμηνευτή να απαιτεί χωριστά να δει τα σχετικά δεδομένα. Η καλύτερη προσέγγιση θα ήταν να λαμβάνουν οι ΟΣΔ τις πληροφορίες αυτές, να τις επεξεργάζονται για λογαριασμό των μελών τους και να τους αναφέρουν τα αποτελέσματα. Αυτό θα μπορούσε να ενισχυθεί με έναν μηχανισμό βάσει του οποίου η παράλειψη των παρόχων ή των φορέων ανάπτυξης ΤΝ να παράσχουν πλήρη διαφάνεια θα ενεργοποιεί μαχητό τεκμήριο ότι έχει χρησιμοποιηθεί έργο ή άλλο προστατευόμενο αντικείμενο, όπως προτείνεται στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 10ης Μαρτίου 2026 σχετικά με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τη Παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη - ευκαιρίες και προκλήσεις.

2.1.5 Απομιμήσεις παραγόμενες από ΤΝ

Τα συστήματα Παραγωγικής ΤΝ είναι ολοένα και περισσότερο σε θέση να αναπαράγουν ή να μιμούνται τη φωνή, την εμφάνιση, τους ιδιαίτερους τρόπους έκφρασης και άλλα διακριτικά χαρακτηριστικά ενός ερμηνευτή. Αυτό εγείρει ανησυχίες που εκτείνονται πολύ πέρα από τα παραδοσιακά όρια των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων.

Η προστασία που είναι σήμερα διαθέσιμη στους ερμηνευτές διαφέρει σημαντικά από κράτος μέλος σε κράτος μέλος και ενδέχεται να στηρίζεται σε ένα σύνθετο μείγμα δικαιωμάτων επί της προσωπικότητας, δικαιωμάτων ιδιωτικότητας και ηθικών δικαιωμάτων. Κατά συνέπεια, οι ερμηνευτές στερούνται αποτελεσματικής και εναρμονισμένης προστασίας έναντι της μη εξουσιοδοτημένης απομίμησης μέσω ΤΝ.

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ θεωρεί ότι οι ερμηνευτές θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν την εμπορική χρήση αναπαραγωγών ή απομιμήσεων της ταυτότητας και των ερμηνευτικών χαρακτηριστικών τους που παράγονται από ΤΝ, καθώς και να λαμβάνουν κατάλληλα μέσα έννομης προστασίας όταν τέτοιες χρήσεις γίνονται χωρίς εξουσιοδότηση.

2.2 Η ενιαία εύλογη αμοιβή μετά την απόφαση RAAP και ζητήματα διεθνούς αμοιβαιότητας

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ θεωρεί το ζήτημα αυτό σύνθετο - η συζήτηση περιορίζεται στο άρθρο 8 παράγραφος 2 της Οδηγίας για τις μισθώσεις - και ότι αξίζει προσεκτική και ενδελεχή εξέταση, με τη δέουσα προσοχή στις ιδιαίτερες συνθήκες και των 27 κρατών μελών. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΑΠΟΛΛΩΝ χαιρετίζει την επιβεβαίωση της Επιτροπής, στο τμήμα «Στρατηγική διαβούλευσης» της Πρόσκλησης για Υποβολή Στοιχείων, ότι «θα ληφθούν υπόψη οι απόψεις όλων των ενδιαφερόμενων μερών, ώστε να διασφαλιστεί μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση των επιπτώσεων των πιθανών μέτρων πολιτικής».

2.3 Επιστημονική έρευνα

Δεδομένου ότι τα ζητήματα που αφορούν την επιστημονική έρευνα και την πρόσβαση στα ερευνητικά αποτελέσματα βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό εκτός του πεδίου εξειδίκευσης και εκπροσώπησης του ΑΠΟΛΛΩΝ δεν διατυπώνουμε σχόλια επί των πτυχών αυτών της Πρόσκλησης για Υποβολή Στοιχείων.

Μέρος τρίτο: Η ανάγκη νομοθετικής δράσης

3.1 Νέες και προϋπάρχουσες προκλήσεις

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ χαιρετίζει την απόφαση της Επιτροπής να διερευνήσει μια στοχευμένη πρωτοβουλία για ένα καλύτερο περιβάλλον πνευματικής ιδιοκτησίας για την ευρωπαϊκή δημιουργικότητα και καινοτομία. Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο δεν είναι κατάλληλα εξοπλισμένο για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που δημιουργούν οι νέες μορφές εκμετάλλευσης των ερμηνειών στο πλαίσιο της Παραγωγικής ΤΝ. Για τον λόγο αυτό, ο ΑΠΟΛΛΩΝ θεωρεί ότι απαιτείται νομοθετική δράση σε επίπεδο Ε.Ε για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που σχετίζονται με την ΤΝ και εντοπίζονται στην παρούσα υποβολή.

Ταυτόχρονα, είναι εξίσου σαφές ότι το Κεφάλαιο 3 της Οδηγίας CDSM δεν έχει διασφαλίσει προσήκουσα και αναλογική αμοιβή για τους ερμηνευτές όταν οι ερμηνείες τους εκμεταλλεύονται με παραδοσιακά μέσα. Όσον αφορά την παραδοσιακή εκμετάλλευση, δεν θα ήταν αναγκαία καμία πρόσθετη νομοθεσία σε επίπεδο Ε.Ε, εφόσον κάθε κράτος μέλος μετέφερε αποτελεσματικά το άρθρο 18, εισάγοντας πρόσθετους μηχανισμούς που εγγυώνται στους ερμηνευτές προσήκουσα και αναλογική αμοιβή. Η ελληνική εμπειρία που εκτέθηκε στην ενότητα 1.3 ανωτέρω αποτελεί σαφή απόδειξη του τι συμβαίνει όταν αυτό δεν γίνεται.

Στην έκθεση που θα ακολουθήσει την τρέχουσα αναθεώρηση της Οδηγίας CDSM, καλούμε την Επιτροπή να δηλώσει ρητά ότι τα κράτη μέλη που δεν έχουν ακόμη θεσπίσει μηχανισμό που να εγγυάται προσήκουσα και αναλογική αμοιβή οφείλουν να το πράξουν χωρίς καθυστέρηση. Όπου η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο εξακολουθεί να υπολείπεται του άρθρου 18, η Επιτροπή θα πρέπει να αναπτύξει τα κατάλληλα μέτρα επιβολής για να διασφαλίσει τη συμμόρφωση με το δίκαιο της Ένωσης.

3.2 Χάραξη πολιτικής βασισμένη σε αξιόπιστα στοιχεία

Σε περισσότερες από μία περιπτώσεις, η έρευνα που ανατέθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέδωσε ανεπαρκή, αναξιόπιστα και μεθοδολογικά ελαττωματικά αποτελέσματα σχετικά με τις θέσεις των ερμηνευτών και άλλων ενδιαφερόμενων μερών.

Ενδεικτικά, η μελέτη «Study on contractual practices affecting the transfer of copyright and related rights and the ability of creators and producers to exploit their rights» αναγνώρισε η ίδια ότι είχε προσελκύσει «χαμηλό αριθμό συνεισφορών στην έρευνα από μουσικούς ερμηνευτές (συνολικά 39, εκ των οποίων μόνο οκτώ απάντησαν ολόκληρο το ερωτηματολόγιο, έχοντας μεταβιβάσει δικαιώματα)».

Ένα τέτοιο επίπεδο συμμετοχής καθιστά πολύ δύσκολη την εξαγωγή οποιωνδήποτε ουσιαστικών συμπερασμάτων σχετικά με τις πραγματικές εμπειρίες των ερμηνευτών.

Αντιθέτως, η έκθεση «Streams and Dreams» (μέρος 2), που ανατέθηκε από την ΙΑΟ, βασίστηκε σε έρευνα η οποία διανεμήθηκε με τη βοήθεια των μελών της ΑΕΡΟ-ARTIS και συντάχθηκε από ανεξάρτητο ερευνητή με σχετική εξειδίκευση, συγκέντρωσε 9.542 απαντήσεις από μουσικούς. Ομοίως, η έκθεση «Acting Fairly?» προσέλκυσε 2.382 απαντήσεις, και πάλι από έρευνα που διανεμήθηκε με την υποστήριξη των μελών της ΑΕΡΟ-ARTIS.

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ ανησυχεί ότι η τρέχουσα αναθεώρηση της Οδηγίας CDSM είναι εκ θεμελίων προβληματική. Η έρευνα που χρησιμοποιείται σήμερα για τη συλλογή πληροφοριών από τους ερμηνευτές φέρει σοβαρές μεθοδολογικές αδυναμίες και είναι υπερβολικά περίπλοκη. Είναι μη ρεαλιστικό να θεωρείται ότι μπορεί να αποτυπώσει με ακρίβεια τις εμπειρίες των ερμηνευτών. Επιπλέον, χωρίς προφανή λόγο, δεν δίνεται στους ΟΣΔ καμία δυνατότητα να σχολιάσουν τις επιπτώσεις των άρθρων 19–22.

Χάριν διαφάνειας, ζητούμε από την Επιτροπή να αναγνωρίσει ότι η έρευνά της μέχρι σήμερα δεν έχει αντλήσει επαρκή συμβολή από τους ίδιους τους ερμηνευτές και ότι, χωρίς τέτοια συμβολή, η χάραξη πολιτικής βασισμένης σε στοιχεία δεν είναι εφικτή.

3.3 Στρατηγική διαβούλευσης

Ο ΑΠΟΛΛΩΝ χαιρετίζει την Πρόσκληση για Υποβολή Στοιχείων και τη δέσμευση της Επιτροπής για χάραξη πολιτικής βασισμένης σε στοιχεία. Θα καλούσαμε, ωστόσο, σε ιδιαίτερη προσοχή κατά τον σχεδιασμό των διαδικασιών διαβούλευσης.

Προτού ξεκινήσει διαβουλεύσεις ή αναθέσει έρευνα, η Επιτροπή θα πρέπει να συνεργάζεται με τα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα προτεινόμενα θέματα και ερωτήματα είναι κατανοητά, συναφή και πράγματι ικανά να παραγάγουν ουσιαστικά στοιχεία στην πράξη. Ομοίως, οι ερευνητές θα πρέπει να συμβουλευονται τους αντιπροσωπευτικούς οργανισμούς και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη κατά την ανάπτυξη ερωτηματολογίων και μεθόδων συγκέντρωσης στοιχείων, ώστε οι σχετικοί ερωτώμενοι να μπορούν πράγματι να συμμετάσχουν αποτελεσματικά.

Δεδομένων των σημαντικών δημόσιων πόρων που επενδύονται σε ανατεθειμένες μελέτες και διαβουλεύσεις, η Επιτροπή θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι ερευνητές τους οποίους προσλαμβάνει διαθέτουν όχι μόνο μεθοδολογική εξειδίκευση αλλά και ουσιαστική γνώση του τομέα. Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο διορισμού ανεξάρτητων ακαδημαϊκών, είτε για τη διεξαγωγή της έρευνας οι ίδιοι, όπου αυτό είναι εφικτό, είτε, τουλάχιστον, για να διαδραματίσουν αναπόσπαστο και συνεχή ρόλο σε κάθε ερευνητικό έργο, διατηρώντας το εστιασμένο στα ορθά ζητήματα.